

Latviešu valodā izdoti K. Sabaļauskaites romāni:

- *Silva rerum*, 2011, 2012
- *Silva rerum II*, 2012, 2014

Lai cik daudz nebūtu “interesantu grāmatu”, “grāmatu, kas obligāti jāizlasa”, “žanra klasikas” un “mūsdienu romāna spilgtāko paraugu”, patiesībā tādu īsti labu grāmatu ir ļoti maz. Ļoti maz grāmatu, kuras var ieteikt gudriem un intelligentiem kolēģiem, kuras var nolikt omamai uz plauktiņa, sakot “es nupat izlasīju, tiešām ļoti laba grāmata”, un ieteikt arī tiem daudzajiem cilvēkiem, kas gada laikā vairāk par vienu grāmatu neizlasa. Kristīnas Sabaļauskaites “*Silva rerum*” ir tieši šāda grāmata.

I. Melgalve, *Satori*

“*Silva rerum*” patiesi ir “lietu mežs” – dažādu žanru un motīvu mikslis, kurā katrs lasītājs var izvēlēties sev piemērotāko, bet nepie-redzējis var arī apmaldīties. Romantisks mīlas stāsts, skarbi precīzs vēsturiskais romāns, piedzīvojumu stāsts, reliģiski filosofisks traktāts, komēdija, mitoloģiska fantastika un poēzija. [...] Ne katrs lasītājs spēs iebirst pašās meža dzīlēs, samānīt un atšifrēt blīvi savīto citātu, alūziju un atsauču džungļus, tomēr te īsti vietā būtu salīdzinājums ar Umberto Eko darbiem, no kuriem īpašu intelektuālu baudu gūst tas, kurš nojauš šo tekstu daudzkārsās zemstrāvas, tomēr tos var izbaudīt arī vienkārši kā aizraujošus, bagātā valodā uzrakstītus “triviālo žanru” romānus.

B. Simsone, *Diena*

Ir acīmredzams, ka autore ir viena no līderiem, varbūt pat viena no stratēģiskajiem karavadoņiem mūsdienu lietuviešu prozas laukā. [...] Lasot *Silva rerum III*, guvu patiesu baudījumu.

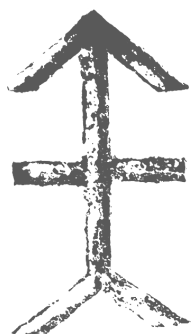
Giedre Kazlauskaitē. *Šiaurēs Atēnai*

Esmu pārliecināta, ka literatūrai ir jābūt kam vairāk un augstākam par sevis izteikšanu, tāpēc, kad rakstu, man svarīgi ir to sevī nostādīnāt kā labu vīnu mucā.

K. Sabaļauskaite intervijā Kultūras ziņām, *LTV*

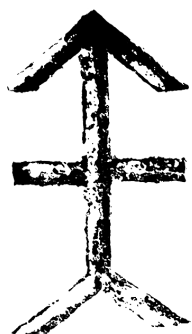
Kristina Sabaliauskaitė

SILVA RERUM III

Kristina Sabaļauskaite

SILVA RERUM III

No lietuviešu valodas tulkojusi
Dace Meiere

821.172-31
Sa 032

Kristina Sabaliauskaitė

SILVA RERUM III

© Kristina Sabaliauskaitė, 2014
Vāka dizains © Kristina Sabaliauskaitė
Vāka dizainam izmantota Viļņas Sv. Pētera
un Pāvila baznīcas interjera fotogrāfija, autors Ļudis Masis

Kristina Sabaļauskaite

SILVA RERUM III

Tulkotājas redakcijā
Vāka dizainu adaptēja *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-351.
A/s "Poligrāfists", K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem ar morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Dace Meiere, 2015
© 2. izdevums latviešu valodā, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2015, 2019
ISBN 978-9934-0-8594-9

I

Petra Antana Norvaišas dzīvi veidoja lietas, lietas un to skaits; viņš bija pieradis, ka teju ikvienu priekšmetu, vārdu vai vietu noteikti papildina svītriņa vai sīks punktējums, gluži kā iebraukta sliede vai iemītas pēdas, kas ved uz tā nenovēršamību – cipariem un attiecīgās parādības jēgu, kura pasaulē izteikta kā daudzums, skaits vai cena: dučos, šokos, vērtības auksinos, garuma olektīs, rīkstēs, virvēs un jūdžēs, tilpuma kvartās, garnicās, mucās, svara uncēs un pudos, platības margos un valakās; un pat tik netverama padarīšana kā laiks, arī tas jēgu iemantoja tikai saskaitīts – stundās un to ceturkšņos, dienās un naktīs, nedēļās, mēnešos, gadsimtos, datumos, ilgumā, mirkļos. Viņu pašu, Petru Antanu Norvaišu, visprecīzāk varēja pierakstīt tikai ar cipariem: šodien, 1748. gada 10. jūnijā, trīsdesmit septiņus gadus vecs, dzimis Mūsu Kunga 1711. gadā, vecākais no saviem pieciem brāļiem, bet otrais no sešiem bērniem, ja pieskaitām arī māsu, lai debesis viņai palīdz, un tāpēc, kā jau vecākajam brālim pieklājas, tieši viņš ir tas, kurš stiepj visu ģimenes nastu uz saviem kamiešiem, jupis viņu – šito smagumu, un piedod, Dievs, tādu izteiku. Tātad trīsdesmit septiņus gadus vecs ar četriem brāļiem un vienu māsu, ar vienu paša sievu un trim paša bērniem, no kuriem divi ir puikas un viena – meitene, viņš, Petrs Antans Norvaiša no Milkantiem, mācības uzsācis

Nesvižā un piecpadsmit gadu vecumā pabeidzis Viļņā pie jezuītiem, divdesmit divu gadu vecumā apprecējis sešpadsmitgadīgo Grodņas rakstveža meitu Placidu Amēliju no Eismontiem, kuru vispirms iepazīna tikai no skaitļiem, no labiem un pārliecinošiem paredzamā pūra skaitļiem, un tikai vēlāk – personiski; kopš divdesmit septiņu gadu vecuma – Čerņigovas galdzinis, viņa gaišības kunigaiša Mīkola Kazimiera Radvilas, visu mīļi sauks par Zivtiņu, ekonoms jau vienpadsmit gadus, lepns īpašnieks septiņām muižām un muižiņām, gandrīz četrsimt pavardiem trijos apriņķos, kā arī posesijām* un mūra muižai Viļņā, kunigaiša jurisdikā**; piecu jājamu zirgu, divu kariešu, no kurām viena ir franču, triju divjūga puskariešu un duca braucamu zirgu saimnieks ar gada ienākumiem, kas svārstās no trīsdesmit pieciem līdz četrdesmit pieciem, bet labos gados pat līdz piecdesmit tūkstošiem auksinu uz papīra, bet ne uz papīra – vēl vairāk. Ko nu tur daudz runāt – pierakstīts un izteikts skaitļos, viņš, Petrs Antans Norvaiša no Milkantiem, Čerņigovas galdzinis, izskatījās visnotaļ labi, pat lieliski, pārsteidzoši grezni, ņemot vērā, ka viņa dzīve aizsākās kā visistākā *calamitas****, kādu nevar novēlēt pat ienaidniekam.

“Jūsu kunigaitiskās gaišības un manas labdares, visu mīļās kunigaitienes pazemīgais kāju pamesls, Petrs Antans Norvaiša no Milkantiem, Čerņigovas galdzinis, Viļņā, *die 10 Junii, Anno 1748...*” viņš pabeidza vēstuli, uzkaisīja burtiem smiltis, nožāvēja, nopurināja, ar ierastu, tūkstošiem reižu ievingrinātu kustību salocīja lapu, nopilināja laku

* Posesija – nomājams zemes īpašums.

** Jurisdika – pilsētas daļa vai piepilsēta, kas ir nodota kādas personas valdījumā un nav tieši pakļauta pilsētas rātei.

*** Sodība, posts (latiņu val.).

no sarkana stieniņa, uzspieda zīmoggredzenu un nosvieda vēstules taisnstūri uz līdzīgu vēstuļu kaudzītes, kas bija sakrauta turpat uz sārta samta galdauta, blakus virpotam koka paurim, uz kura rakstīšanas laikā, lai pārāk nekarstu paša galva, kas jau pamazām sāka zaudēt matus, atdusējās viņa parūka, gatavota pēc franču modes – maza, gluda, zilgani iepelēka, iesmaržināta ar sasmalcinātas lavandas un stērķeles pūderi, ar sešām skrudzelēm uz deniņiem un pakauša astes šķipsnu šaurā melna zīda maisiņā. Šī parūka, tāpat kā rožsarkanā, ar mirdzošiem pavedieniem un smalkām sudraba zvīņām izrakstītā veste, tāpat kā pēc vācu modes šūtais debeszila samta žistokors, kas nācis no Svjeržeņas manufaktūras un krāsotavas, tāpat kā Nesvīzā pēc persiešu modes austās jostas, tāpat kā aproču un kreklu mežģīnes par piecdesmit auksiniem gabalā, tāpat kā kontuši, vienkāršāki žiponi, cimdi, galdauti, tabakdozes un tāpat daži trauki – tas viss viņam bija ticis no visumīlā un visugaišā kunigaiša Zivtiņas, tās bija viņa gaišības mantas un viņa gaišības drānas, uzvilktas vien nedaudzas reizes vai pavisam jaunas un tad vēlīgi atdāvinātas viņam, mīļajam Norvaišas kungam, kurš savukārt, pavalkājis un sagaidījis, līdz tās izies no untumainās un neparedzamās modes, tās pārdos un vai uzdāvinās tālāk kādam, kas ieņem zemāku amatu un stāv uz zemāka hierarhijas pakāpiena – kādam apakšgaldzinim, rakstvedim, kausniekam, zirgzinim; un tā šie zīdi un samti, plukdami un dildami, ceļos no rokas rokā, līdz sadēnēs caurumu caurumos, novalku novalkās, ielāpu ielāpos un nonāks pie kalpu kalpiem. Viņš pats gan nekautrējās pieklājīgi titulēties par sava labdara “vispazemīgāko kāju pameslu”, jo kur gan rast vēl labāku vietu, ja pērn Kroņa un kuni-gaitijas valsts ienākumi, kopā ņemti, bija astoņi miljoni

florīnu, bet viņa labdara personiskie ienākumi sasniedza piecus miljonus? Kur gan rast vēl labāku vietu, ja, galdzinis būdams, viņš kunigaitijā pēc ranga ieņem septīto vai astoto pakāpienu no augšas, un, būdams ekonoms un uzticības persona savam labdarim, kurš daudz neatpaliek no karaļa, sēžas ar viņu pie viena galda? Tā nu viņam nav par ko žēloties – viņš ir uzticamā roka, kas kārtoti visugaišā kuni- gaiša īpašumu lietas, viņam viss atlec pirmajam: gan parū- kas, ko viņa labdarim nemaz nepatīk nēsāt un ko viņš galvā uzliek vien tad, kad apstākļi un pienākums spiež, gan dās- nas dāvanas par čaklu dienestu, gan paskubinājumi, gan reizēm arī pievērtas acis, kad rēķinos gadījušās neprecizi- tātes par labu sev pašam, gan suplikantu kukuļi, gan untumainas iegribas, gan nepatīkšanas – un vispār viņam, Petram Antanam Norvaišam, drīzāk vajadzētu piesargā- ties, lai, uzmaucis viņa gaišības atdāvināto parūku, viņš no sevis neiedomātos par daudz un lai no visa tā svarī- guma un tuvuma galvā nesaskrietu mīzali, jo reizēm – nu, labi, ko tur liegties, nevis reizēm, bet diezgan bieži – gadās, ka viņš neviļus sajūtas visugaišajam kunigaitim īpaši svarīgs un nozīmīgs: kā gan tas bez viņa – savas labās rokas – vispār varētu iztikt? Un viņa, Petra Antana Norvaišas no Milkantiem, acis pa šiem gadiem ir redzē- jušas tik daudz visa kā – gan izmisuma dienas, gan noslē- pumus, gan smieklīgas facētijas, gan pavisam neticamus atgadījumus, ak, ja tik viņš varētu ņemt un aprakstīt visu, ko zina, visu, kā patiesībā bijis, – kā jau tagad teju katrs otrais šļahtičs sakās rakstām savas *memoires*, bet ko gan tādi var rakstīt, svarīgi vīri tādus gnīdaušus pat sev tuvumā nelaiž, ko tādi var zināt, varbūt tik skribelē visā- dus izdomājumus vai panegirikus sev pašiem un neko vairāk. Taču nekā – viņš, Petrs Antans Norvaiša no

Milkantiem, tik daudz ir sasniedzis, ne jau muti dzisinā-
dams un tenkas iznēsādams, nē, viņš visu sasniedza, zinā-
dams, kad paklusēt. *Silentium est aureum*, tieši tā iegravēts
viņa zelta pulkstenī, kuru viņš mantojis no sava tēva Jona
Izidora, bet tas atkal no savējā – no Kazimiera Norvaišas,
kurš, kā stāsta, esot bijis briesmīgi gudrs un izglītots,
izbraukājis visādas svešas zemes, labi pārzinājis likumu
lietas un jaunībā kārtis spēlējis ar pašu visu gaišo kuni-
gaiti Dominiku Mikaloju, kurš taču bija vectēva brālis
nevienam citam kā Petra Antana tagadējam labdarim Rad-
vilam Zivtiņai. *Klusēšana – zelts*, un Petram Antanam Nor-
vaišam, zināms, pietika prāta nelīst viņa gaišībai acīs ar
pārdomām par to, kā viņu abu senči reiz kopā situši kārtis;
un bez vajadzības viņš neatgādināja arī to, ka viņa
paša nelaiķa tēvs, brašais rotmistrs Jons Izidors Norvaiša,
drosmīgi karoja Radvilu pusē – no Valkininku kaujas līdz
pat zviedru karam, un tāpēc Radvilas viņu aizgādīgi sapre-
cināja ar mīlo, gaišā piemiņā palikušo māmiņu, Onu Ko-
trīnu no Kotovičiem, un Petrs Antans Norvaiša pat sajuta,
kā šermuļi noskrien pār kauliem, atceroties savu nelaiķa
tēvu – drūmu, druknu un spēcīgu milzi ar garām, spro-
gotām, sirmot sākušām krēpēm, ar rētainu ādu un biedē-
jošu zelta plāksnīti krūtīs – tur reiz kāds karalauka bal-
bieris, kad ievainojums tēva miesā bija sācis bīstami pūt,
bija iebāzis apzeltītu krustu no kirasas, tādējādi aizdarījis
caurumu un izglābis tēva dzīvību; un reizēm, kad tēva
kreklis nejauši pavērās un starp iesirmajām krūšu spalvām
nespodri iemirdzējās dzeltens metāls, Petrs Antans, mazs
būdams, bailēs grieza acis sāņus, bet, kad tēvs viņu bāra,
šķīta, ka balsij līdzī dobji dun arī zelta plātnīte. Un lai
Dievs viņu pasargā no pulgošanas grēka, jo galu galā
ceturtais mūsu Kunga bauslis uzliek par pienākumu godāt

savu tēvu un māti, taču astotais tieši tāpat piekodina nemelot – un viņam no tiesas mute nevērtos apgalvot, ka būtu kādreiz mīlējis savu tēvu, lai nu viņa dvēsele bauda mūžīgo mieru, un par ko tad viņu mīlēt, par ko? Vai par ērzeļa vaislīgumu, par gandrīz duci benkartu, kas pataisīti visādām antanīnām, teldēm, petronelēm un barborām visās muižās un visos ciemos, kur tik šim gadījies iegriezties; vai par to, ka tagad viņam, Petram Antanam Norvaišam, ikvienu plukatu satiekot, ir jālauza galva, vai tik tas nav viņa paša tēva dzemdināts pusbrālis? Vai par četriem likumīgajiem brāļiem, kurus viņam – kā jau vecākajam un veiksmīgākajam – pienākas gandrīz vai uzturēt? Kas par to, ka Jons Norvaiša ir Livonijas tiltnieks, bet Aleksandrs Vladislovs – apakškausnieks Starodubas apriņķī, kurš tikai nomināli ietilpst kunigaitijas valdījumos, turpretī Ludviks pagaidām tā arī nav ieguvis nekādu amatu, jo ir sliņķis un slaists, taču iztaisās par smalkmani un grib dzīvot kā kungs, lai gan visiem būtu labāk, ja viņš turētos pie zemes tāpat kā jaunākais brālis Mīkols; tiesa, Mīkols jau kopš dzimšanas ir vārgākais no visiem un daudz slimu, tak sava sirdzīguma dēļ vismaz nav aptracis ar lielkungu iegribām un ir vienīgais, kurš liek viņam svētu mieru, ne tā kā trīs vecākie, kas to vien zina kā “aizdod, iedod, palīdzi”... Tad par ko lai viņš, Petrs Antans Norvaiša, mīlētu savu tēvu? Par ko? Vai par to, ka nenosargāja Mīlkantus, seno dzimtas muižu, no kuras Petrs Antans kā mantojumu ir saņēmis tikai nelaiķa mātes nopūtas un Teofiles neskaidrās atmiņas, lai gan, pēc māsas vārdiem, tur ezera krastā slējusies gandrīz vai īsta mūra pils ar torniņiem, ar brīnišķīgu vecvectēva iekoptu dārzu, ar plašām zālēm un senču portretu galeriju, ar medību trofejām, grāmatām, ieročiem un visvisādām skaistumlietām? Kur

tas viss palicis, lai gan būtu varējis piederēt viņam, viņa bērniem un mazbērniem *in perpetuum**? Ak jā, paldies vājadzēja teikt nelaiķa tētiņam, brašajam rotmistram Jonam Izidoram Norvaišam, zviedru kara varonim, kurš cīnījās visur un ar visiem – tikai ne par savu ģimeni un ne par savu zemi; un kur viņš vispār, ellē, bija un ko darīja, kad ar zviedru šaujampulveri mīnētie Milkanti uzgāja gaisā pie visiem velniem, paraudami līdz gandrīz visu krievu pulku, kas muižā bija apmeties? Pāri palika tikai gruvešu kaudze, nekas vairāk, un stāstīja, ka tuvākās apkaimes ļaudis vēl ilgi no turienes esot nesuši mājās te kādu sudraba karoti, te saliekušos svečturi, te krāsns podiņu, pogu vai monētu, taču par piemiņu no slavenajiem Milkantu Norvaišām no laika, kas senāks par 1710. gadu, saglabāties nav itin nekas – ne portreti, ne musketes, ne bruņas, ne medijumu ragi, ne grāmatas, ne skaistie greznumnieki, tik vien, cik tolaik viņu nelaiķa māte iespēja paķert līdz uz Viļņu – proti, visas dārglietas, kas pēcāk tika tai tukšgalvei Teofilei, ģeoloģiskos rakstus un apliecības, svarīgākos īpašumu dokumentus, zīmogus, dažus greznākus ieročus, nedaudzas vērtīgākās vectēva grāmatas un viņu ģimenes *silva rerum*... Un ko darīja nelaiķa tētiņš – vai no jauna uzbūvēja muižu, vai pavairoja ģimenes īpašumus? Nē, tētiņš tikmēr vienā mierā karoja savos karos un ne par ko citu nelikās ne zinis vai varbūt taisīja kārtējo benkartu vai likumīgo bērnu, veltīja visus spēkus kārtējā brālīša – Jona, Aleksandra Vladislova, Ludvika vai Mīkola – dzemdīšanai, jo šis lētdabis caurcaurēm nopietni bija uztvēris savas jukušās tantes testamentu un aizrautīgi pildīja tā noteikumus, – bet tante, kā stāstīja, savulaik bijusi isti

* Mūžīgi (latiņu val.).

smalka kundze, neapraktāmi veiksmīgi apprecējusies ar Birontu vienīgo mantinieku no Denhofu ģerboņa, bet Biron-
tiem, kā zināms, piederēja milzīgas zemes platības un
muižas visapkārt Viļņai, un tante esot dzīvojusi pat kara-
lienes galmā Varšavā, bijusi pašas kunigaitijas kanclerie-
nes tuvākā uzticības persona, īsāk sakot, ievērojama dāma,
taču ar traģisku un nežēlīgu likteni – vispirms apglabāja
vīru, kas vēl bija salīdzinoši jauns, pēc tam visus trīs
dēlus, jaunus un bez bērniem, un tā nu kļuva par pēdējo
dzīvo pilnīgi izmirušā ģimenē un dzimtā, kam pienācis
gals par spīti visām lielajām bagātībām un lepnumam;
nav nekāds brīnums, ka pēc tādām nelaimēm večiņai, kā
stāsta, esot aptumšojies prāts: viņa, izpārdevusi gandrīz
visus Viļņas īpašumus, ņēmās dāļāt ziedojumus pa labi
un pa kreisi – bāreņiem, misēm, altārijām – un to visu ar
vienu vienīgu mērķi, lai pēc iespējas ilgāk tiktu aizlūgts
par Bironu piemiņu; bet tā vecā, izšķērdīgā nelga būtu
varējusi lieki nepūlēties, jo viņš, Petrs Antans Norvaiša,
viņu tāpat piemin rītā vakarā, katru reizi iedomājoties par
izpārdotajiem un izniekotajiem īpašumiem – varens mūra
nams, īsta pils līdzās baskāju karmelītu klosterim! esot bijis
lieliski un neiedomājami grezni iekārtots! garām ejot,
sirds sažņaudzas! kā lai te negribas skaļi nolamāties? –
un, ja tā vecā grezele nebūtu uzcepusi tik nejēdzīgu tes-
tamentu, dzīve viņam noteikti būtu vieglāka. Tikai
viens nav skaidrs – kur viņa atrada notāru, kas bija
ar mieru tādas aplamības apstiprināt: visa atlikusī manta,
visi Bironu zemes īpašumi tika norakstīti viņas brāļa-
dēlam, Petra Antana tēvam, Jonam Izidoram Norvaišam
ar nosacījumu... Nosacījums, nosacījums... tādu nosaci-
jumu varēja izgudrot tikai prātu izdzīvojusi, veca bāba:
ar nosacījumu, ka cienījamais Jons Izidors Norvaiša

sagaidīs... piecus dēlus. Un ne vārda par to, kas gan notiktu un kam visa manta atkristu, ja tie pieci dēli nebūtu piedzimuši? Ne vairāk, ne mazāk – piecus; un kāpēc gan, patiešām kāpēc tai vecajai mūmijai nevarēja būt gana, piemēram, ar trim? Vai vēl labāk diviem? Viens, jaunākais, saskaņā ar senu paražu būtu kļuvis par priesteri, bet visa pārējā manta tiktu vecākajam, piemēram, viņam, Petram Antanam; kāpēc gan ne, vai tad būtu slikti? Bet piecus... jā, viņa paša sieva ir pabijusi uz grūtām kājām trīspadsmit reizes, taču viņš, Petrs Antans Norvaiša, drīkstēja čakli pildīt vīrišķo pienākumu, jo varētu atļauties barot tik bērnu, cik vien gribētu, – kaut vai veselu duci, taču viņa tēvs... Taču viņa tēvs, pēc mēra, kara un Milkantu sagraušanas palicis pavisam plīks un nabags, jo dedzīgi ķērās pildīt tēvamāsas testamenta nosacījumus, un – kas to būtu domājis – droši vien trāpīja ar pirmo stūmienu; un šī sēkla bija sīksta, izdzīvoja visi, un tā pasaulē nāca gan viņš, gan četri pārējie brāļi, un, jā, testaments gan stājās spēkā, tikai pēcāk Bironu zemes un muižas, ko tā neldzīgā bāba bija mantojusi un nodevusi tālāk brāļadēlam, kurš tos krietni paputināja un iegrūda parādos, lūk, šīs zemes un muižas vajadzēja sadalīt pieciem viņas brāļa mazdēliem, un pēc tādas aritmētikas, *summa summarum*, no tiem brīnišķīgajiem zemes īpašumiem un muižām, uz pieciem dalot, nekas dižs nemaz nesanāca, katrā ziņā ne vairāk par to, cik bija atlēcis pat Teofilei, velna pusperētajai vecākajai māsai, kurai tika visi vecās Bironienes dimanti un pārējās, apbrīnojami skaistās un vērtīgās rotaslietas, kas tagad saktu pa saktai, auskaru pa auskaru pamazām vien tiek ieķīlātas žīdiem; ieķīlātas tiek, bet izpirktas gan vairs ne, un tas, kam pēc tiesas un taisnības būtu jāpieder viņu ģimenei, tagad iemirdzas te ap

kaklu kādai vaivadienei vai pilsētas galvas sievai, te viņa paša labdares – lai Dievs viņu sargā – ausīs... bet nu Jupis ar viņiem, ar tiem spožumiem. Katrā ziņā atkal ir apstiprinājusies mūžīgā patiesība: sievišķus pie īpašuma lietām labāk klāt nelaist, un viņa vectantes un Teofiles piemērs to uzskatāmi apliecina; tādas bagātas mantinieces ir tikai par postu un izputināšanu; labākais, ko tādas var darīt, ir laikus nomirt, nepaguvušas visu izšķērdēt. Tie nav viņa, Petra Antana Norvaišas, vārdi, tā teica viņa labdara brālis, kunigaitis Jeronīms Florijons Radvila, kad kopā ar Zivtiņu pirms gadiem desmit paņēma atpakaļ Neiburgas firsta īpašumus, ko nelaiķa kunigaitīte Ludvika Karolīna jau gandrīz bija pazudinājusi: redz, savulaik karaļdēls Jokūbs Sobeskis viņai bija šķitis pārāk prasts līgavainis, lai gan pat intercīze jau bija sastādīta, tak nekā, šī visugaišā kunigaitīte, Jonuša Radvilas mazmeita, Boguslava Radvilas meita, visbagātākā Republikas bārene, sagribēja rīkoties pēc sava prāta un domāt nevis par ģimenes interesēm, bet klausīt tam, ko saka pašas pavēdere, – un, ne ar vienu neapspridusies, ņēma un slepeni apprecējās ar Neiburgas firstu, kurā bija līdz ausīm iemīlējusies. Visi šie afekti un mīlas... Augstā debess, daudz netrūka, lai šīs sievietes kaislību dēļ no kunigaišu zemēm būtu atdalījušās veselas pilsētas un tūkstošiem ciemu. Viņš, Petrs Antans Norvaiša, uztraucas, naktīs neguļ dažu ģimenes muižīņu un dažpadsmit sādžu dēļ, bet te tak runa bija par pilsētām, pilīm, muižām, ciemiem, zemju zemēm – galva reibst, par tādiem plašumiem domājot. Labi vēl, ka visugaišie kunigaiši Radvilas prata visu atgūt atpakaļ – un pareizi viņi darīja, tagad īpašumu ziņā neviens ar viņiem nevar sacensties, Petrs Antans to labi zina, viņš pārrauga ne tikai Radvilu jurisdiku Viļņā, bet strādā arī ar citiem īpašumu dokumentiem,

viņš zina visus skaitļus, ieņēmumus un izdevumus, bet, protams, nemaz netaisās tos kādam atklāt, *silentium est aureum*. Un, ja tā padomā, arī viņš pats savā ziņā ir līdzīgs abiem Radvilām, un ne jau tāpēc, ka liek galvā viņu nēsātu parūku un apvelk viņu pavalkātos svārkus vai vesti, nē, līdzība ir tā, ka arī viņa ģimenē ir sava Ludvika Karolīna, pašam sava bagātā mantiniece, māsa Teofile, gadus desmit par viņu vecāka, savulaik – skaista, slaika, lunkana, bezkaunīga un palaidnīga – viņa trenkāja un tramdīja viņus, savus jaunākos brāļus, bet tagad... tagad ir vairs tikai bezkaunīga, viss pārējais jau zudis; māsa tā arī pie vīra neizgāja, senāk tādas stājās klosterī, taču viņš, Petrs Antans Norvaiša, izdarīja prātīgāku izvēli – māsas netikumumu uzturēšana viņam tik un tā izmaksā lētāk, nekā būtu izmaksājis klostera pūrs, un kurš gan var galvot, ka viņa kādā klosterī vispār būtu spējusi nosēdēt, jo galu galā savu mūžu nav izrādījusi vēlmi nošķirties no pasaules, tāpēc, lai nu Dievs viņam piedod, taču būtībā viņš izvēlējās mazāko ļaunumu, jo koku, kas izaudzis liks, neviens vairs neiztaisnos, tādu var tikai salauzt, bet pie tā, ka Teofile jau agrā jaunībā nogāja no ceļa, vainīga ir tikai nauda, tikai vectantes norakstītās dārglietas, tikai pārliecība, ka pašai savas naudas netrūks nekad, lai notiktu kas notikdams, – un tas nozīmēja, ka nekad netrūks arī brīvības, cik nu brīvības vispār var būt sievietei, un šī iemesla dēļ Teofile bija kā velna apsēsta, pavisam aptraukusi un nevaldāma jau kopš maigā divpadsmit gadu vecuma. Sievišķu muļķība, nekas vairāk – iedomāties, ka bagātība neizsīks mūžīgi. Nē, bagātība – tas ir darbs, vislielākais darbs, bagātība ir dzīva, tā ir kā dārzs, to vajag kopt un audzēt, citādi tā sanīks, to pārņems nezāles un sagrauzīs mantkārīgi kaitēkļi; visi grib būt bagāti, tak